

Prorok, Vladimír – Lisa, Aleš: Teorie a praxe řešení politických konfliktů. Praha: Grada, 2011, 156 stran, ISBN: 978-80-247-3027-1.

Josef Smolík¹

Autorská dvojice Vladimír Prorok a Aleš Lisa se ve své knize s názvem *Teorie a praxe řešení politických konfliktů* zaměřují na poměrně nezmapovanou oblast současné politické vědy. Politické konflikty jsou nesporně významným výzkumným tématem, o čemž svědčí i vznik konfliktologie, tj. vědy, která se má primárně zabývat vznikem, typologizací, vývojem a řešením konfliktů. V zahraničí se konfliktologie etablovala ve formě kongresů, sympozií, ale i samostatných studijních oborů (včetně doktorských programů) či prestižních časopisů (např. *Journal of Conflictology*, *Journal of Conflict Resolution*, *Journal of Law and Conflict Resolution*, *Conflict Resolution Quarterly*, *African Journal on Conflict Resolution* atp.). Synonymem konfliktologie je v mnoha případech i řešení konfliktů (*conflict resolution*), což se nevztahuje nutně k politické oblasti, ale obecně i k jiným tématům výzkumu.

Na začátek lze konstatovat, že pohled Proroka a Lisy na současnou konfliktologii je spíše teoretického (a v mnoha pasážích i didaktického) charakteru. Autoři v úvodní kapitole definují politické konflikty jako „specifickou skupinu konfliktů“, které „mívají při chybném řešení negativní dopady ohrožující společnost“ (s. 8). V následujícím textu však již s politickým konfliktem neoperují, s výjimkou na s. 43, kdy uvádí příklady politických konfliktů násilné (revoluce, válka, terorismus) i nenásilné podoby.

První kapitola knihy se věnuje základnímu tématu, tj. konfliktu, přičemž jsou představeny podrobněji čtyři oblasti. První oblast se věnuje obecnému filozofickému uvažování o konfliktech. Zde autoři pracují s nejasnou dichotomií „běžné každodenní vědomí“ vs. „teoretické vědomí“. Z textu nelze zjistit, zda je členění do těchto dvou skupin převzato z použité literatury, či jej používají pouze autoři. Nicméně oba užívané přístupy jsou popsány následovně. „Lidé s běžným každodenním vědomím konflikty často vnímají jako střet a jednotlivé aktéry jako protivníky“, na rozdíl od lidí s tzv. teoretickým vědomím (a teoretickým vzděláním), pro které je charakteristické, že jsou schopni „analyzovat i širší souvislosti, které vedly ke konfliktu“ (podrobněji viz s. 12-14).

¹ Kontakt: Katedra politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: smolik@fss.muni.cz.

Poté se v psychologizující a sociologizující (kdy je např. definován proces socializace) pasáži text věnuje i osobnostní úrovni jedince, aby bylo konstatováno, že „jedince lze z hlediska jejich přístupu ke konfliktům řadit buď mezi lidi konfliktní, nebo nekonfliktní“ (s. 14). Situační prvek je zcela opominut.

Následně je konstatováno, že teoretické vědomí (coby sofistikovanější přístup) se projevuje buď ve formě teologie, politické ideologie, nebo vědecké teorie. Všechny tři podoby teoretického vědomí jsou následně definovány a blíže představeny (včetně odkazů na Bibli, Korán a historické příklady ze středověku i novověku).

Druhá oblast první kapitoly se věnuje klasifikaci konfliktů, což umožňuje autorům představit nejrozmanitější členění této oblasti dle nejrůznějších kritérií (do mnoha typologií či dichotomií), přičemž autoři často přebírají běžně užívané pojmy z psychologie, managementu či personálního řízení (intrapersonální, interpersonální a extrapersonální konflikty).

I z toho důvodu je politický konflikt nahlížen především (a pouze) prizmatem jedince, případně malé sociální skupiny. Definovány jsou tak termíny jako hádka, spor, problém atp. Překvapivě až na s. 46 je konstatováno, že s politickými konflikty je spojena politika, která je následně definována jako „organizovaná činnost realizovaná na určitém území, jejímž účelem je v rámci daných vztahů vytvořit pomocí moci nebo vlivu podmínky pro zajištění podstatných zájmů a hodnot daného subjektu“.

Třetí oblast se týká přístupů k řešení sociálních konfliktů. Autoři pravděpodobně politický konflikt chápou jako příklad konfliktu sociálního. V této pasáži jsou stručně představeny čtyři vývojové etapy konfliktologie, aby se další pasáže věnovaly klasickým přístupům teorie her (hra s nulovým/nenulovým součtem, resp. věžňovo dilema) a možným intervencím pomocí třetí strany (ve formě facilitátora, mediátora či arbitra).

Čtvrtá oblast první kapitoly se zaměřuje na etickou dimenzi řešení konfliktů, přičemž text se vrací k již probraným přístupům politické vědy, tj. k ontologicko-normativnímu, historicko-dialektickému a empiricko-analytickému přístupu (k tomu srov. s. 22-23 a 66-67). Nutno podotknout, že v této části se neobjevuje systémový přístup, ke kterému se autoři přihlásili již v úvodu knihy (s. 9, srov. s. 24) a který zastává v knize uvedený Jiří Plamínek (autoři v seznamu literatury uvádí tři jeho knihy).

Druhá kapitola se věnuje zainteresovanosti jednotlivých stran konfliktu. Tato kapitola je opět plná definic základních společenskovedních termínů (např. potřeba, zájem, postoj, komunikace, přesvědčování, manipulace, vliv, autorita, stereotypy atp.), přičemž jsou využity koncepty z psychologie (Maslowova pyramida potřeb), příklady z mezinárodních vztahů,

mediálních studií či sociologických šetření (s. 108-109). Zájmy jsou přehledně klasifikovány pomocí schématu (obr. 13) na s. 92, aby následně byly popsány jak zájmy individuální, skupinové, tak i veřejné a celospolečenské. Z hlediska základního tématu je vhodná rovněž deskripce státních a národních zájmů (s. 98), stejně jako klasifikace zájmů dle časového horizontu a z hlediska předmětného zaměření (ekonomické, bezpečnostní, duchovně-ideologické, ekologické a politické zájmy). Zajímavé jsou úvahy o možnostech prognózování jednotlivých subjektů účastnících se politických konfliktů na základě znalosti stereotypů, resp. o posuzování chování jedinců i kolektivů.

Třetí kapitola se vztahuje ke komunikační rovině řešení problémů. V poměrně stručné kapitole jsou opět shrnuty základní pojmy (komunikace, chyby komunikace, komunikační bariéry a zásady úspěšné komunikace), aby následně byla shrnuta pravidla vztahového jednání, která by měla vést k úspěšnému řešení problémů v podobě jednotlivých taktik a strategií (např. vstřícné jednání, odplata, odpuštění, srozumitelnost, adaptabilia a učení se). Příklad chybného kódování komunikace se vztyčeným prostředníkem bývalého předsedy vlády M. Topolánka by možná bylo vhodnější interpretovat rozdílným způsobem, tj. jako gesto, které spíše vypovídá o úrovni politické kultury v ČR než o chybném kódování (s. 113).

Čtvrtá kapitola knihy popisuje jednotlivé strategie a taktiky, které se vztahují k jednotlivým etapám konfliktů (formování, eskalace až deeskalace konfliktu), resp. k vyřešení konfliktů (příprava na řešení, vlastní řešení a realizace výsledného řešení). Rozpracovány jsou i jednotlivé základní fáze vývoje konfliktu, k nimž autoři řadí dynamickou rovnováhu, varovné signály, rozvoj odlišností, polaritu, separaci, destrukci, vyčerpání a latenci (vedoucí k deeskalaci). Takticko-organizační příprava řešení konfliktu se vztahuje především k řešení interpersonálních konfliktů.

Poslední kapitola knihy se vztahuje k vyjednávání, které má za úkol „sjednat dohodu, která přinese lepší výsledek než jiné způsoby řešení konfliktů“ (s. 131). Následně jsou definována jednotlivá kritéria úspěšného vyjednávání i vyjednávací styly. Jako v předchozích pasážích se autoři nevyvarovali přebírání postupů z managementu a personálního řízení, což následně vplynulo do různých doporučení, taktik a strategií, jak v rámci kompetitivního, tak i kooperativního vyjednávání. Kniha končí popisem tzv. virtuálního vyjednávání, které je použito v případě, kdy „se jedna nebo některé (v krajním případě všechny) strany konfliktu nechtějí dohodnout“ (s. 153).

Kniha kupodivu končí bez závěrečného shrnutí, které by alespoň reflektovalo předchozí text, resp. diskutovalo využití teoretických poznatků pro praxi.

Pokud bylo hlavním cílem autorů představit základní témata této komplikované oblasti, je nutné konstatovat, že se jim cíl zdařil. Přesto by si kniha zasloužila – především v oblasti praktických příkladů – mnohá vylepšení. Rovněž by bylo vhodné zlepšit citační úzus, protože v některých pasážích nelze rozpoznat, zda autoři pasáže volně přebírají, parafrázuji či se jedná o původní text. Pro čtenáře, který je obeznámen s tvorbou Jiřího Plamínka totiž některé pasáže knihy (a používané termíny, např. virtuální vyjednávání a další) nejsou neznámé. I proto je v mnoha případech kniha spíše další příručkou pro manažery než knihou o konfliktologii.

Pokud bylo hlavním cílem představit konfliktologii, hlavní témata, problémové oblasti i způsoby řešení politických konfliktů v praxi, kniha očekávání nesplnila.

Knihu Vladimíra Proroka a Aleše Lisý tak lze doporučit pouze čtenářům, kteří se chtějí seznámit s naprostými základy řešení konfliktů, resp. se základními termíny.